
Plattelandsontwikkelingsprogramma 2007-2013 (POP2)

Samenvattend verslag 2014

H.J. Silvis en J.H. Jager

Plattelandsontwikkelingsprogramma 2007-2013 (POP2)

Samenvattend Verslag 2014

H.J. Silvis en J.H. Jager

Dit onderzoek is uitgevoerd door LEI Wageningen UR in opdracht van en gefinancierd door Regiebureau POP.

LEI Wageningen UR
Wageningen, oktober 2014

NOTA
LEI 14-116

Silvis, H.J. en J.H. Jager, 2014. *Plattelandsontwikkelingsprogramma 2007-2013 (POP2); Samenvattend Verslag 2014*. Wageningen, LEI Wageningen UR (University & Research centre), LEI 14-116. 26 blz.; 5 fig.; 7 tab.; 7 ref.

Trefwoorden: Gemeenschappelijk landbouwbeleid, tweede pijler, concurrentievermogen, milieu en platteland, leefbaarheid en diversificatie, LEADER, Netwerkteam

Dit rapport is gratis te downloaden op www.wageningenUR.nl/lei (onder LEI publicaties).

© 2014 LEI Wageningen UR

Postbus 29703, 2502 LS Den Haag, T 070 335 83 30, E informatie.lei@wur.nl,

www.wageningenUR.nl/lei. LEI is onderdeel van Wageningen UR (University & Research centre).

Het LEI hanteert voor zijn rapporten een Creative Commons Naamsvermelding 3.0 Nederland licentie.

© LEI, onderdeel van Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek, 2014

De gebruiker mag het werk kopiëren, verspreiden en doorgeven en afgeleide werken maken. Materiaal van derden waarvan in het werk gebruik is gemaakt en waarop intellectuele eigendomsrechten berusten, mogen niet zonder voorafgaande toestemming van derden gebruikt worden. De gebruiker dient bij het werk de door de maker of de licentiegever aangegeven naam te vermelden, maar niet zodanig dat daardoor de indruk gewekt wordt dat zij instemmen met het werk van de gebruiker of het gebruik van het werk. De gebruiker mag het werk niet voor commerciële doeleinden gebruiken.

Het LEI aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Het LEI is ISO 9001:2008 gecertificeerd.

LEI 14-116 | Projectcode 2282200050

Inhoud

	Woord vooraf	5
1	Financiële voortgang	7
	1.1 Algemeen	7
	1.2 Versterking concurrentievermogen land- en bosbouwsector (As 1)	8
	1.3 Verbetering milieu en platteland (As 2)	9
	1.4 Leefbaarheid en diversificatie (As 3)	10
	1.5 Uitvoering LEADER (As 4)	11
2	Output, resultaten en impact	12
	2.1 Introductie	12
	2.2 Outputindicatoren	12
	2.3 Resultaatindicatoren	12
	2.4 Impactindicatoren	14
3	Kwalitatieve aspecten van de voortgang	15
	3.1 Inleiding	15
	3.2 Taakverdeling Rijk en provincies	15
	3.3 Opheffing Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG)	15
	3.4 Uitvoeringsaspecten	16
4	Bijzondere aspecten	18
	4.1 Introductie	18
	4.2 Consistentie en coördinatie-arrangementen	18
	4.3 Technische ondersteuning	19
	4.4 Functioneren van het Nationale Plattelandsnetwerk	19
	Referenties	20
	Bijlagen	
	1 Vereisten voor het Samenvattend Verslag 2014	21
	2 Realisatie gemeenschappelijke impact indicatoren	22
	3 Monitoring en evaluatie Nationale Plattelands Strategie	25

Woord vooraf

In opdracht van het Regiebureau POP geeft LEI Wageningen UR met dit rapport inhoud aan het samenvattend verslag 2014 van het POP2 (2007-2013).

Op grond van artikel 13 (lid 1 en 2) van Verordening (EC) 1698/2005 zijn de lidstaten verplicht om tweejaarlijks een samenvattend verslag over de voortgang van de Nationale Plattelands Strategie (NPS) aan de Europese Commissie voor te leggen. Voor ons land gaat het hierbij om de uitvoering van het Plattelandsontwikkelingsprogramma 2007-2013 (POP2). Het eerste verslag (periode 2007-2009) is in 2010 ingediend en het tweede (periode 2010-2011) in 2012. Hierbij wordt het derde samenvattend verslag (periode 2012-2013) opgeleverd.

Het verslag is één van de elementen van het strategisch toezicht op het plattelandsontwikkelingsprogramma. De uitvoering van de nationale strategie en de geboekte vooruitgang ten aanzien van de doelstellingen worden beschreven, evenals de bijdrage van die strategie en doelstellingen aan de verwezenlijking van de communautaire strategische richtsnoeren. De informatie is hoofdzakelijk ontleend aan de Jaarverslagen over de uitvoering van 2012 en 2013. Verder is gebruik gemaakt van de evaluatie van de netwerk facilitator (Nf) van het nationale plattelandsnetwerk (www.netwerkplatteland.nl).

Het verslag is opgesteld conform de *Guidance note strategic monitoring report* van de Europese Commissie. De hoofdpunten hiervan zijn opgenomen in Bijlage 1.

Ir. L.C. van Staalduinen
Algemeen Directeur LEI Wageningen UR

1 Financiële voortgang

1.1 Algemeen

De Nederlandse Plattelands Strategie 2007-2013 is qua maatregelen ingevuld in het POP2 (Plattelandsontwikkelingsprogramma 2007-2013). Voor de financiering hiervan is vanuit het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO) een budget van ruim 593 miljoen euro beschikbaar (Tabel 1.1). Hierbij inbegrepen zijn de middelen die met het Health Check-besluit (2008) en het Economisch Herstelplan (2009) aan het programma zijn toegevoegd. Voor Nederland gaat het daarbij om een aanvulling van circa 100 miljoen euro.

Tabel 1.1

ELFPO-budget (1.000 euro) voor POP2, 2007-2013

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Totaal
Budget	70.536,9	72.638,3	73.671,3	87.111,3	90.407,6	96.082,4	102.750,2	593.197,2

Bron: POP2 (versie 2013)

Gegeven de Europese kaders voor de budgetverdeling over de vier assen heeft Nederland in eerste instantie gekozen voor 30% voor de assen 1, 2 en 3 en 10% voor as 4. Later is de verdeling enigszins gewijzigd. De toegevoegde middelen vanuit Health Check en Economisch Herstelplan zijn anders over de assen verdeeld. Volgens de Nederlandse Plattelands Strategie zet Nederland de extra middelen in voor biodiversiteit, klimaat, waterbeheer, hernieuwbare energie, innovatie op deze onderwerpen, en de toegang tot breedband op het platteland. Daarmee richt Nederland het programma op de nieuwe uitdagingen die in het kader van het Health Check-besluit zijn geformuleerd.

De beoordeling van de voortgang over de jaren 2007-2013 gaat in eerste instantie uit van de verrichte betalingen. Tot en met 2013 is zo'n 73% van het totale ELFPO-budget uitgegeven (Tabel 1.2). Deze betalingen zijn sluitstuk van soms langdurige processen, vooral bij grote investeringen. Voor een completer beeld van de voortgang moet daarom ook worden gekeken naar de stand van de financiële verplichtingen.

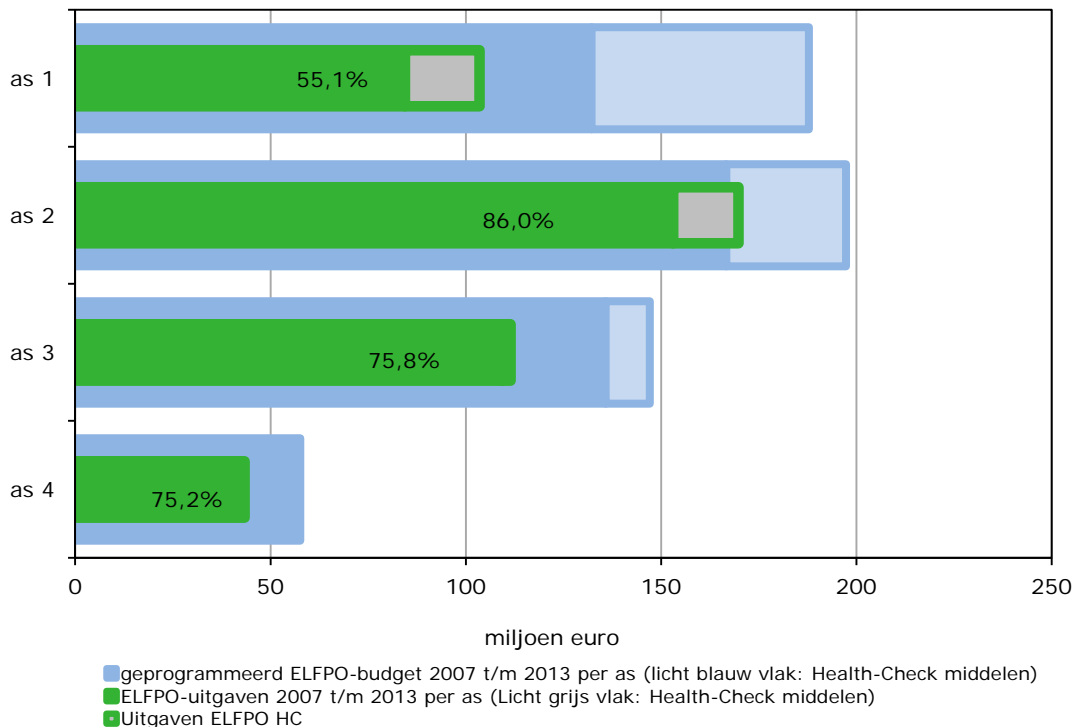
Tabel 1.2

Overzicht beschikbaar budget POP2 en betalingen tot en met 31 december 2013

As	Beschikbaar	Realisatie tot en met	Realisatie ten opzichte van
	2007-2013	2013	beschikbaar budget
	(miljoen €)	(miljoen €)	(%)
As 1 Versterking concurrentievermogen land- en bosbouwsector	188	104	55
As 2 Verbetering milieu en platteland	197	172	86
As 3 Leefbaarheid en diversificatie	147	111	76
As 4 Uitvoeren Leader-aanpak	58	43	75
Technische bijstand	3	2,4	76
Totaal	593	432,4	73

Per as ligt de uitputting van het ELFPO-budget voor de maatregelen ter verbetering van milieu en platteland (As 2) het hoogst (86%) en die voor Versterking concurrentievermogen land- en bosbouw (As 1) het laagst (55%). Voor de maatregelen voor Leefbaarheid en diversificatie (As 3) en voor de uitvoering van LEADER (As 4) ligt het realisatiepercentage net boven 75% (Figuur 1.1). De ontwikkeling van de uitgaven wordt regelmatig gevolgd. Voorbereid door het Regiebureau, heeft het Comité van Toezicht diverse besluiten genomen om de uitvoering te versnellen (zie paragraaf 3.2).

Figuur 1.1 ELFPO-budget 2007-2013 per as en betalingspercentage per as tot en met 31 december 2013 (%)

Bron: Regiebureau POP (2014).

Voor het volledige beschikbare budget zijn verplichtingen aangegaan. In sommige gevallen is zelfs sprake van overcommitting, wat verdedigbaar is doordat niet alle verplichtingen tot daadwerkelijke betalingen zullen leiden. De verplichtingen moeten volgens het systeem van n+2 in 2014 of 2015 tot uitbetaling komen. Aandachtspunt blijft of de aangegane verplichtingen tijdig tot betaling zullen leiden.

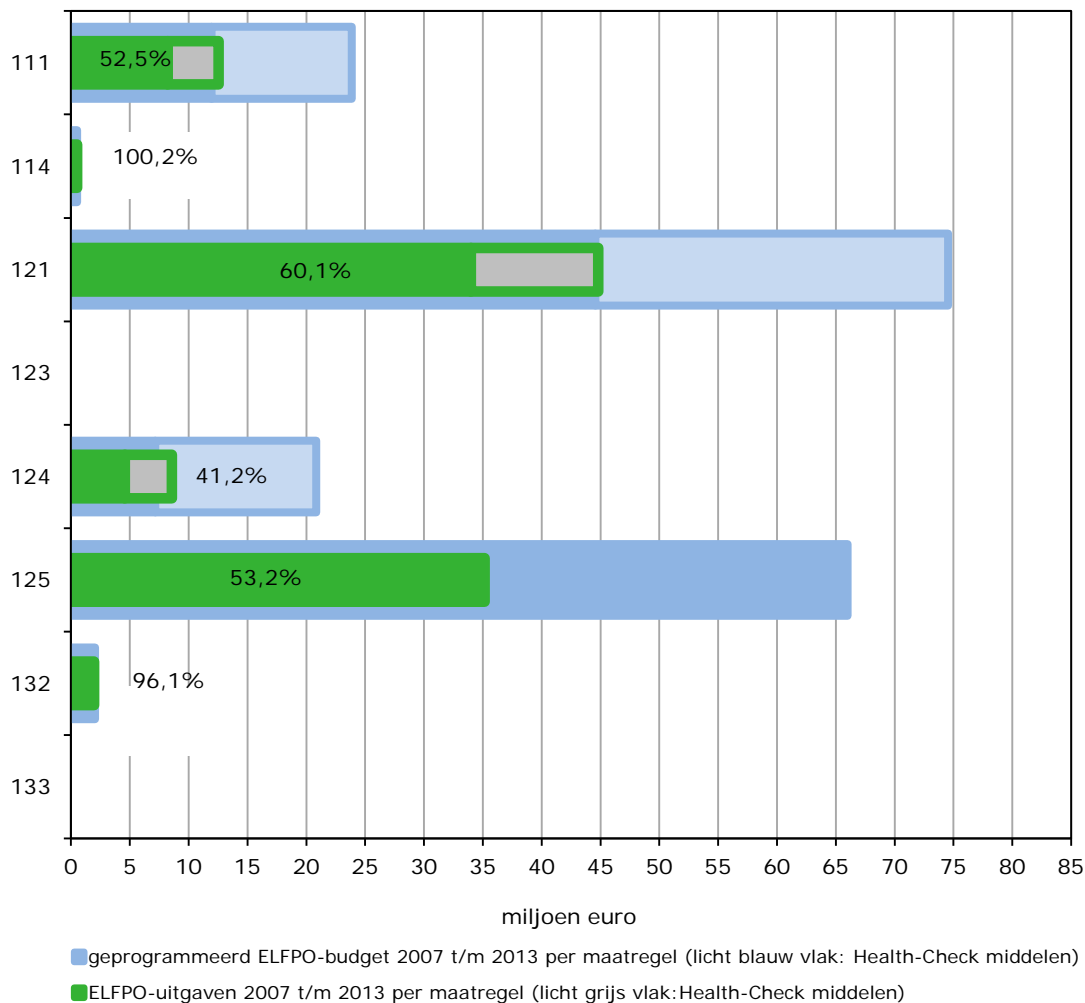
1.2 Versterking concurrentievermogen land- en bosbouwsector (As 1)

Voor de versterking van het concurrentievermogen van de landbouw en bosbouwsector zijn de volgende maatregelen in het programma opgenomen:

- 111: Acties op het gebied van beroepsopleiding en voorlichting
- 114: Gebruik adviesdiensten
- 121: Modernisering landbouwbedrijven
- 123: Verhoging van de toegevoegde waarde van land- en bosbouwproducten
- 124: Samenwerking voor de ontwikkeling van nieuwe producten, procedés en technologieën in de landbouw-, de voedings- en de bosbouwsector
- 125: Infrastructuur voor de ontwikkeling en aanpassing van land- en bosbouw

- 132: Deelname door landbouwers aan voedselkwaliteitsregelingen
- 133: Activiteiten op het gebied van voorlichting en afzetbevordering

De financiële realisatie van de ELFPO-middelen voor As 1 ligt met 55% op het laagste percentage van de vier assen. Het grootste deel van de betalingen is gedaan voor maatregel 121: modernisering van landbouwbedrijven (Figuur 1.2). Een andere maatregel met een hoog budget in As 1 is maatregel 125, die de verkavelingsstructuur en infrastructuur in de landbouw moet verbeteren. Voor deze maatregel is slechts iets meer dan de helft van het budget betaald. Het achterblijven van de financiële realisatie wordt toegeschreven aan het feit dat de inrichtingswerkzaamheden veel tijd vergen.

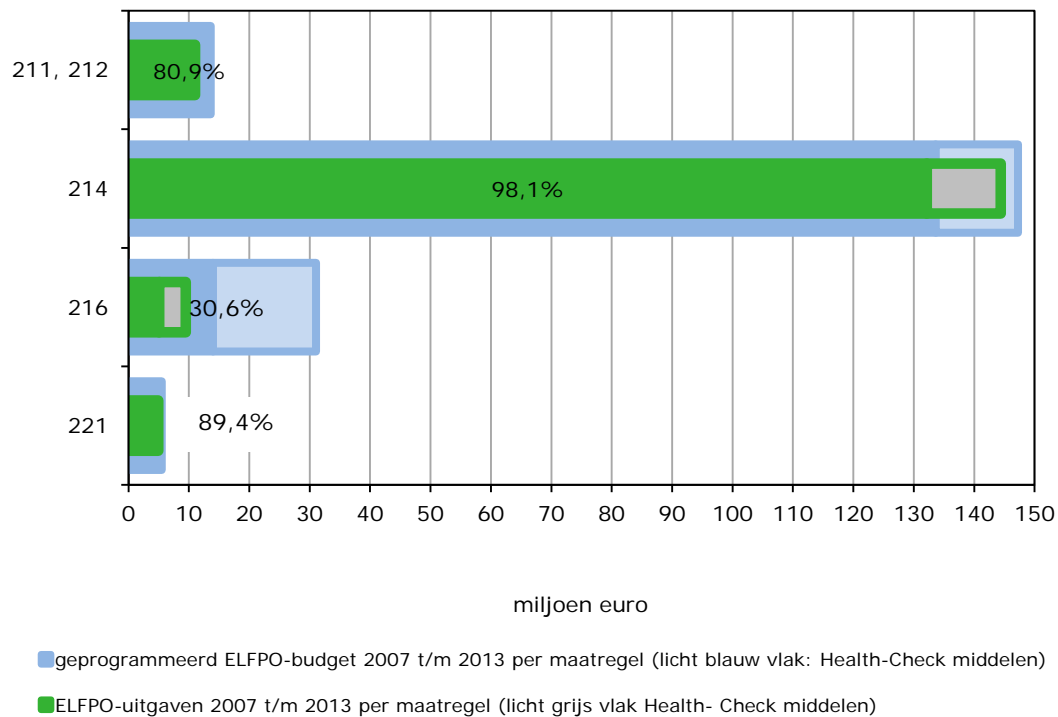
Figuur 1.2 As 1: geprogrammeerde ELFPO-middelen 2007-2013, ELFPO-uitgaven 2007-2013 en betalingspercentage per maatregel
Bron: Regiebureau POP (2014).

1.3 Verbetering milieu en platteland (As 2)

Voor de verbetering van milieu en platteland zijn in het POP2 de volgende maatregelen opgenomen:

- 212: betalingen voor natuurlijke handicaps aan landbouwers
- 214: agro-milieuverbintenissen
- 216: niet-productieve investeringen
- 221: eerste bebossing landbouwgrond

De ELFPO-betalingen voor de maatregelen van As 2 liggen ultimo 2013 op 86% van het budget van 197 miljoen euro. Het betalingsniveau van maatregel 214 (agro-milieuverbintenissen) springt er positief uit, zowel in absolute als in relatieve termen. Het betalingsniveau van maatregel 216 (Niet-productieve investeringen) blijft met bijna 31% van het budget nog ver achter.

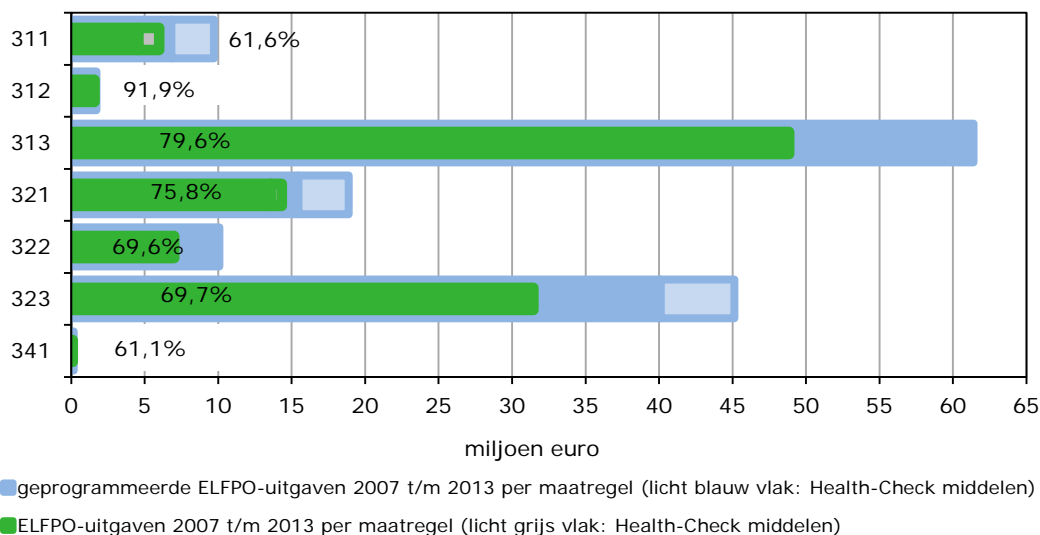
Figuur 1.3 As 2: geprogrammeerde ELFPO-middelen 2007-2013, ELFPO-uitgaven 2007-2013 en betalingspercentage per maatregel
 Bron: Regiebureau POP (2014).

1.4 Leefbaarheid en diversificatie (As 3)

Voor leefbaarheid en diversificatie zijn in het POP2 de volgende maatregelen opgenomen:

- 311: Diversificatie naar niet-agrarische activiteiten
- 312: Oprichting en ontwikkeling van micro-ondernemingen
- 313: Bevordering van toeristische activiteiten
- 321: Basisvoorziening voor de economie van de plattelandsbevolking
- 322: Dorpsvernieuwing en –ontwikkeling
- 323: Instandhouding en opwaardering van het landelijke erfgoed
- 341: Verwerving van vakkundigheid, dynamisering en uitvoering

De ELFPO-betalingen voor de maatregelen van As 3 liggen ultimo 2013 op bijna 76% van het geprogrammeerde budget van 147 miljoen euro. Het betalingsniveau verschilt per maatregel (Figuur 1.4). Voor maatregel 313 (Bevordering toeristische activiteiten) is het meest betaald, gevolgd door maatregel 323 (Instandhouding en opwaardering van het landelijke erfgoed). Het betalingsniveau van de andere maatregelen binnen As 3 was eind 2012 nog teleurstellend, maar is in 2013 bijgetrokken.

Figuur 1.4 As 3: ELFPO-middelen 2007-2013, ELFPO-uitgaven 2007-2013 en betalingspercentage per maatregel

Bron: Regiebureau POP (2014).

1.5 Uitvoering LEADER (As 4)

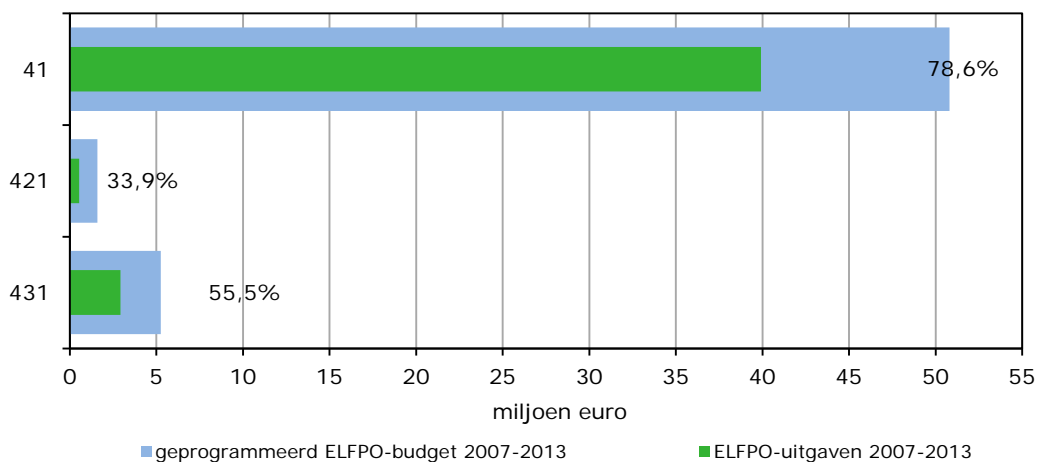
Voor de LEADER-aanpak zijn in POP2 de volgende maatregelen opgenomen:

41: Uitvoering van plaatselijke ontwikkelingsstrategieën

421: Uitvoering van samenwerkingsprojecten

431: Beheer van de plaatselijke groep, verwerving van vakkundigheid en dynamiseren van het gebied

De ELFPO-betalingen voor de maatregelen van As 4 bedragen ultimo 2013 75% van het budget. De betalingen zijn grotendeels gedaan voor maatregel 41 (Uitvoering van plaatselijke ontwikkelingsstrategieën), waarvan bijna 79% van het geprogrammeerde budget is besteed. Daarentegen liggen de betalingen voor maatregel 421 (Uitvoering van samenwerkingsprojecten) en 431 (Beheer van de plaatselijke groep e.v.) nog ver achter op de planning.

Figuur 1.5 As 4: ELFPO-middelen 2007-2013, ELFPO-uitgaven 2007-2013 en betalingspercentage per maatregel

Bron: Regiebureau POP (2014)

---

2 Output, resultaten en impact

2.1 Introductie

In aanvulling op het vorige hoofdstuk met de financiële indicatoren, beschrijft dit hoofdstuk de voortgang van POP2 aan de hand van enkele andere geaggregeerde indicatoren. Het gaat hierbij om outputindicatoren, resultaatindicatoren en impactindicatoren. De uitkomsten geven een divers beeld van de voortgang van de Nederlandse Plattelands Strategie.

2.2 Outputindicatoren

De output van veel maatregelen wordt met meerdere indicatoren gevolgd. De mate van realisatie van deze outputindicatoren in de periode 2007-2013 kan sterk uiteen lopen (Tabel 2.1). Bij sommige maatregelen zijn de streefwaarden voor 2013 ruimschoots gehaald, terwijl bij een enkele maatregel nog geen kwart van de streefwaarde voor de output is gerealiseerd. Dergelijke bevindingen hebben eerder aanleiding gegeven om corrigerende maatregelen te treffen.

Tabel 2.1

Realisatie (%) van de outputindicatoren per maatregel, 2007-2013

Realisatie	As 1	As 2	As 3	As 4
<25%		221		431
26-50%	125	214	313	
	121	216	323	
51-75%	121	214	311	41
	125		322	
	132			
76-100%	114	212	321	41
		216	323	421
			312	
			322	
			341	
>100%	111	212	313	41
	124	214	311	421
			321	

2.3 Resultaatindicatoren

Voor As 1 gelden de resultaatindicatoren 1, 2, 3 en 4, voor As 2 resultaatindicator 6, voor As 3 de resultaatindicatoren 7, 8, 9, 10 en 11 en voor As 4 indicator 8. De realisatie wordt samengevat in Tabel 2.2.

Tabel 2.2

Realisatie resultaatindicatoren, 2007-2013

R	Toelichting resultaatindicator	Realisatie
1	Aantal deelnemers dat een opleidingsactiviteit op het gebied van land- en/of bosbouw met succes heeft beëindigd', gekoppeld aan maatregel 111 (Acties op het gebied van beroepsopleiding).	Dit betreft vooral kortlopende opleidingen, gericht op toepassing in de praktijk. De animo voor praktijknetwerken (maatregel 111) is hoog. De streefwaarde is ruimschoots bereikt.
2	Bruto toegevoegde waarde bij de gesteunde ondernemingen, gekoppeld aan maatregel 114 (Gebruik adviesdiensten), 121 (Modernisering landbouwbedrijven), 124 (Samenwerking bij innovatie) en 125 (Infrastructuur voor land- en bosbouw).	De begunstigde bedrijven van maatregel 121, gericht op modernisering, zijn duidelijk harder gegroeid dan de bedrijven die hieraan niet hebben meegedaan. Bij maatregel 114, gebruik van adviesdiensten, is het effect op dit criterium klein.
3	Aantal ondernemingen dat nieuwe producten en/of nieuwe technieken heeft geïntroduceerd', gekoppeld aan maatregel 121 (Modernisering landbouwbedrijven) en 124 (Samenwerking bij innovatie).	Deze indicator kent twee streefwaarden: een streefwaarde is gekoppeld aan maatregel 121, de andere aan maatregel 124. Maatregel 121 is de belangrijkste maatregel wat betreft aantal deelnemers. Tot en met 2013 hebben bijna 3.055 bedrijven een nieuw product of nieuwe techniek geïntroduceerd. Dat is 90% van de streefwaarde van de output. Bij samenwerkingen is 100% van de streefwaarde van de output gerealiseerd.
4	Waarde van landbouwproducten waarvoor een erkend kwaliteitskeurmerk wordt gevoerd', gekoppeld aan maatregel 132 (Deelname aan voedselkwaliteitsregelingen).	Deze indicator is gekoppeld aan de biologische productie. Gekeken is naar de ontwikkeling van de totale standaardopbrengst (SO), de oppervlakte cultuurgrond en het aantal bedrijven tussen 2005 en 2013. Bij de biologische productie is sprake van een groei op alle criteria, terwijl de gangbare productie in areaal en aantal bedrijven is gekrompen. De biologische landbouw heeft geen groot aandeel in aantal bedrijven en areaal, maar groeit. Het aantal gesteunde bedrijven ligt boven de streefwaarde van de output.
6	Oppervlakte waarop een succesvol landbeheer wordt toegepast dat bijdraagt tot de biodiversiteit, de waterkwaliteit, het tegengaan van klimaatverandering, de bodemkwaliteit of de voorkoming van marginalisering en het verlaten van land.	De oppervlakte cultuurgrond dat agro-milieubetalingen ontvangt (maatregel 214), geeft aan dat er meer dan het dubbele van de streefwaarde is bereikt. Daarentegen ligt het gesteunde areaal waarbij landbouwgrond wordt omgezet in bos (maatregel 221) ver onder het verwachte resultaat.
7	Niet-agrarische bruto toegevoegde waarde (BrTW) van gesteunde ondernemingen', gekoppeld aan maatregel 311 (Diversificatie), 312 (Ontwikkeling micro-ondernemingen) en 313 (Bevordering toeristische activiteiten).	De standaardopbrengst (SO) van bedrijven die meedoen aan maatregel 311 is tussen 2006 en 2013 met 41% gestegen. De SO van alle bedrijven steeg in dezelfde periode met een kleiner percentage, nl. 35%. Het is niet duidelijk of het verschil kan worden toegeschreven aan de maatregel. Er is geen uitspraak mogelijk over de ontwikkeling van de totale bedrijfsomvang.
8	Bruto aantal geschapen banen, gekoppeld aan maatregelen 311 (Diversificatie), 312 (Ontwikkeling micro-ondernemingen) en 313 (Bevordering toeristische activiteiten).	Het totaal aantal gesteunde bedrijven onder maatregel 311 bedraagt 320. Het aantal banen dat aan maatregel 311 kan worden toegeschreven ligt tussen 0,2 en 0,5 aje per bedrijf. Onder de aanname dat op elk gesteund bedrijf gemiddeld 0,35 aje is gecreëerd, zijn er in totaal op de onder maatregel 311 gesteunde bedrijven circa 110 fulltime banen bijgekomen.
9	Extra aantal toeristen, gekoppeld aan maatregel 313 (Bevordering toeristische activiteiten).	Landelijk is er een lichte stijging van het aantal toeristen geweest. Tussen 2007 en 2012 is het aantal overnachtingen gestegen van 30,3 naar 31,3 miljoen. De stijging is in vrijwel alle provincies opgetreden en niet direct toe te schrijven aan maatregel 313.
10	Inwoneraantal van de plattelandsgebieden die profiteren van de verbeterde voorzieningen, gekoppeld aan maatregelen 321 (Basisvoorziening voor de economie van de plattelandsbevolking), 322 (Dorpsvernieuwing en -ontwikkeling) en 323 (Instandhouding en opwaardering van het landelijke erfgoed).	Het aantal inwoners van plattelandsgebieden dat profiteert van verbeterde voorzieningen, gekoppeld aan maatregelen 321, 322 en 323, wordt geschat op 1 miljoen mensen. Dat is conform de verwachting.
11	Stijging internetpenetratie op het platteland, gekoppeld aan maatregel 321.	De internetpenetratie op het platteland in Nederland loopt enkele procentpunten achter op die van alle huishoudingen. In 2013 is het totale aantal huishoudens met breedbandinternet met drie procentpunten toegenomen tot 87%. Het aandeel huishoudens op het platteland (gebieden met minder dan 100 inwoners per km ²) met DSL of kabelaansluiting bedraagt 80%, 8 procentpunten meer dan 4 jaar eerder. In het kader van maatregel 321 HC zijn 7 internetaansluitingen gerealiseerd.

2.4 Impactindicatoren

De ontwikkeling van de impact-indicatoren levert eveneens een gemengd beeld van de voortgang op (Tabel 2.3; Bijlage 2). Het gedeeltelijk achterblijven van de impactindicatoren bij de doelen weerspiegelt het feit dat algemeen-economische en politieke factoren een overheersend effect hebben op de plattelandontwikkeling. Zo heeft de economische crisis vanaf 2008 een sterk negatief effect gehad op de investeringen. In dat licht heeft de benutting van het ELFPO-budget een bescheiden betekenis. Bij het opstellen van het Nederlandse Plattelandontwikkelings-programma is hierop overigens geanticipeerd door bij voorbeeld geen harde absolute doelen voor de economische impact-indicatoren te noemen, maar uit te gaan van trendmatige ontwikkelingen.

Tabel 2.3

Beoordeling realisatie gemeenschappelijke impact-indicatoren, 2007-2013

Indicator	Nagestreefde waarde bij start POP2 per 2013	Voortgang ultimo 2013	Beoordeling
1 Economische groei	Trendmatige raming: groei van 2% *.	Groei primaire landbouwsector is achtergebleven; groei andere sectoren wel hoger dan streefwaarde	- / +
2 Schepping werkgelegenheid	Trendmatige raming: groei van 2% *; Nagestreefde arbeidsparticipatie nationaal 'algemeen': 70%	In primaire landbouwsector en voedingsmiddelenindustrie is streefwaarde niet gehaald; evenmin in secundaire en tertiaire sector	-
3 Arbeidsproductiviteit	CPB raamt een productiviteitsgroei van 1,5% per jaar voor de gehele economie, specifiek voor de marktsector is dit 2% *.	In primaire landbouwsector niet gehaald; in voedingsmiddelenindustrie wel; voor de bosbouw is dit niet bekend.	- / +
4 Ombuiging achteruitgang van de biodiversiteit	Streven is de achteruitgang van de biodiversiteit per 2010 tot staan te brengen. Streven is tussen 2007 en 2010 de achteruitgang meer en meer te remmen, zodat vanaf 2010 de index voor de populatie van boerenlandvogels (indicator 17) op hetzelfde niveau blijft; die stilstand moet na 2010 gehandhaafd blijven.	De aangepaste index van de populatie boerenlandvogels is voor 2012 twee punten hoger dan voor 2010.	+
5 Instandhouding landbouwgrond en bos met hoge natuurwaarde	Streven is de hoeveelheid landbouwgrond en bos met hoge natuurwaarde niet achteruit te laten gaan en te handhaven op het huidige niveau van 2% van de totale oppervlakte landbouwgrond (UAA).	Volgens een tussentijdse meting ligt het aandeel van het areaal landbouw met hoge natuurwaarde ruim boven 2%.	+
6 Verbetering waterkwaliteit	Streven is een verdergaande verbetering van de waterkwaliteit. De bijdrage van POP-maatregelen aan de verbetering van de waterkwaliteit zal echter, gelet op het grote aantal maatregelen dat genomen wordt naast de inzet van POP en het relatief beperkte budget voor POP-maatregelen, niet kwantitatief inzichtelijk gemaakt kunnen worden.	De waterkwaliteit van rivieren, meren, zee en grondwater gaat vooruit, maar dit succes is niet meetbaar toe te schrijven aan het POP2.	0
7 Bijdrage tot het tegengaan van klimaatverandering	POP draagt bij aan reductie van de CO ₂ -uitstoot; absolute bijdrage is niet gekwantificeerd.	De productie van hernieuwbare energie uit de landbouw en bosbouw vertoont een stijgende lijn	+

*) Nederland hanteert voor economische groei, werkgelegenheid en arbeidsproductiviteit geen streefwaarden, maar trendmatige ramingen en prognoses. Het regeerakkoord van begin 2007 gaat uit van 2% economische groei. Bron: POP2 (versie feb. 2010). Bron: Tabel Bijlage 3; bewerking LEI.

---

3 Kwalitatieve aspecten van de voortgang

3.1 Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft enkele kwalitatieve aspecten van de voortgang van de Nationale Plattelands Strategie. Eerst wordt een toelichting gegeven op de taakverdeling tussen Rijk en provincies (paragraaf 3.2), waarna wordt ingegaan op de opheffing van het Investeringsbudget Landelijk gebied (paragraaf 3.3). Vervolgens worden enkele uitvoeringsaspecten behandeld, waarbij ook enkele opmerkingen worden gemaakt over de volgende programmaperiode (paragraaf 3.4). Een en ander is gebaseerd op de doorlopende monitoring en evaluatie van de Nationale Plattelands Strategie. Een beknopt overzicht van de rapportages en studies in dit kader is apart bijgevoegd (Bijlage 3).

3.2 Taakverdeling Rijk en provincies

Het programma wordt uitgevoerd door het Rijk en door de provincies:

- De doelen voor as 1 (exclusief maatregel 125) zijn door het Rijk vastgesteld; het Rijk voert het beleid ook uit;
- De doelen voor as 2 zijn door het Rijk en provincies in onderling overleg vastgesteld; de uitvoering van het beleid is door de provincies bij de Dienst Regelingen (nu RVO) van het Ministerie van EZ belegd;
- De doelen voor maatregelen 125 en 216 zijn ook in overleg tussen het Rijk en provincies bepaald; de provincies voeren de maatregelen uit;
- De provincies hebben de doelen voor as 3 en 4 vastgesteld en voeren de maatregelen uit.

Door deze taakverdeling heeft POP2 een groot aantal regelingseigenaren, wat de uitvoering complex heeft gemaakt. De belangen van de betrokken partijen lopen niet altijd parallel, waardoor tussentijdse aanpassingen lastig kunnen zijn. De administratieve werklast die met de uitvoering van het POP2 gepaard gaat, lijkt groot in verhouding tot het beschikbare ELFPO-budget. Dit komt niet alleen door de complexe structuur in Nederland, maar vooral ook door de strikte en gedetailleerde eisen die de EU stelt aan het besteden van de ELFPO-middelen.

Voor de uitvoering van maatregelen in de assen 3 en 4 gedurende 2007-2013 staat ruim 200 miljoen euro van het ELFPO-budget ter beschikking van de provincies. Alle twaalf provincies hebben daarbij hetzelfde bedrag toebedeeld gekregen: 17,1 miljoen euro. De provincies leggen verschillende accenten bij de begroting van de maatregelen van as 3 en 4. Sommige provincies passen veel maatregelen toe, terwijl andere er veel minder hebben opengesteld. Ook lopen de accenten in de verdeling van het budget over de maatregelen uiteen.

Zoals afgesproken in 2010 is de procedure 'ontschotting' gevolgd om bij een dreigende onderbesteding van Europese middelen op specifieke maatregelen in te kunnen grijpen. De procedure houdt in dat budgetten, geprogrammeerd voor bepaalde maatregelen die nationaal waren toegewezen aan de verschillende provincies, bij dreigende onderbesteding als één landelijk budget behandeld kunnen worden. Op basis van dit voorstel zijn enkele aanpassingen doorgevoerd in de budgettaire afspraken tussen de provincies. Daarmee samenhangende budgettaire wijzigingen op maatregelniveau zijn via notificaties doorgevoerd.

3.3 Opheffing Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG)

De beleidsopgaven voor de economische, ecologische en sociaal-culturele aspecten van het platteland zijn indertijd (2004) opgenomen in de Agenda Vitaal Platteland. Voor de realisatie hiervan heeft het

---

Rijk voor de periode 2007-2013 afspraken gemaakt met de afzonderlijke provincies. Deze afspraken zijn vastgelegd in bestuursovereenkomsten. De financiële middelen van ministeries en andere partijen, zoals provincies, de EU, gemeenten, waterschappen, maatschappelijke organisaties en particulieren, zijn hiertoe gebundeld in het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG). Voor de hele periode 2007-2013 werd een rijksbijdrage beschikbaar geprogrammeerd van circa 3,5 miljard euro. De provincies droegen verantwoordelijkheid voor de uitvoering van het ILG. Verwacht werd dat met het ILG de doelen, zoals de grondverwerving voor de Ecologische Hoofdstructuur, sneller zouden worden gerealiseerd.

Als onderdeel van de bezuinigingsoperaties van het kabinet Rutte I heeft het Rijk de ILG-bestuursovereenkomsten met de provincies echter opgezegd. Verder wilde het kabinet Rutte I het natuurbeleid decentraliseren. De afspraken over de afhandeling van deze tussentijdse opschorting van het ILG en over de decentralisatie van natuurbeleid zijn vastgelegd in afrondingsovereenkomsten, die het Rijk eind 2012 met alle provincies heeft getekend. Bepaald is dat de ILG-bestuursovereenkomsten met terugwerkende kracht per 1 januari 2011 worden afgerekend. Verder is er aan de provincies een budget toegekend voor natuurbeheer, het uitvoeren van het gedecentraliseerde natuurbeleid en het voldoen aan harde juridische verplichtingen uit de ILG-periode.

Uit een kwalitatieve evaluatie is gebleken dat het ILG een duidelijke verschuiving heeft veroorzaakt in de verdeling van verantwoordelijkheden tussen Rijk en provincies.

De kwalitatieve evaluatie (Boonstra et al., 2012) gaat over de resultaten van vijf jaar Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG). Het Rijk trok zich terug, maar hield via gedetailleerde bestuursovereenkomsten met provincies en jaarlijkse voortgangsbewaking wel bemoeienis. Volgens de evaluatie is de resultaatgerichtheid in het beleid voor het landelijk gebied toegenomen door de afspraken over te leveren prestaties in de ILG-bestuursovereenkomsten en door de vaste termijn van zeven jaar. De bundeling van rijks gelden in het ILG droeg bij aan een bundeling van geldstromen op provinciaal niveau. Dit maakte het gemakkelijker voor provincies om doelen en geldstromen te koppelen in integrale gebiedsgerichte projecten. Maatschappelijke organisaties zijn actiever betrokken geraakt bij het beleid voor het landelijk gebied. Voor burgers geldt dit nauwelijks. Het ILG is eerder gestopt dan de bedoeling was. Dit noopt tot voorzichtigheid bij het verbinden van conclusies aan de beschikbare cijfers, aldus de evaluatie.

Doordat de provincies zelf beschikking kregen over het budget konden zij hun positie als regisseur van de uitvoering van het beleid voor het landelijk gebied versterken. Om die regisseursrol goed te kunnen vervullen, moesten provincies wel een organisatieverandering doorvoeren. Daardoor kende het ILG een lange aanloopfase. De bundeling van geldstromen maakte het gemakkelijker om doelen en werkzaamheden te koppelen aan gebiedsprocessen en leverde efficiencywinst op. Bovendien zorgde die aanpak voor lokaal draagvlak bij de gebiedspartijen. Die raakten actiever betrokken bij de besluitvorming en beleidsuitvoering. De ILG-aanpak heeft echter niet geleid tot een versnelling van het tempo van de beleidsuitvoering. Zo verliep de grondverwerving voor de EHS en de ontwikkeling van het areaal particulier natuurbeheer ongeveer net zo snel als in de tijd voor het ILG.

3.4 Uitvoeringsaspecten

In 2013 hebben zich geen bijzondere uitvoeringstechnische problemen bij het POP2 voorgedaan. In 2012 speelden onder meer de volgende punten

- Mogelijkheid tot verlening van voorschotten: binnen as 3 en 4 van het POP is het, gelet op de aard van de uit te voeren projecten én de aanvragers van de subsidie (zoals kleine stichtingen), vaak wenselijk de mogelijkheid te hebben een voorschot op de te verstrekken subsidie te verlenen om activiteiten in gang te kunnen zetten. EU-verordeningen bieden hiertoe echter slechts beperkt de mogelijkheid en alleen als er een bankgarantie of garantie van een overheid is van 110% van het verleende voorschot. Hiervoor is een werkwijze ontwikkeld waarvan twee provincies gebruik maken.

-
- Artikel 30 verlagingen: op grond van artikel 30 dient, in geval van een verschil tussen een aangevraagde betaling en het uitgekeerde bedrag van meer dan 3%, een verlaging conform artikel 30 te worden opgelegd. Deze verlaging bleek in 2011 niet altijd correct te zijn doorgevoerd. In 2012 zijn de werkinstructies aangescherpt en aangepast. Reeds verrichte betalingen zijn opnieuw bezien. Dit heeft geleid tot het uit de ELFPO-declaratie halen van de dossiers, waarbij sprake bleek van het onterecht niet opleggen van de extra '3% -verlaging'.
  - Afrekening bij Leaderprojecten: in de subsidietoekenning wordt als eindresultaat vaak alleen het concrete eindproduct benoemd als het te bereiken projectresultaat. Andere Leader-aspecten, zoals het stimuleren van lokale cohesie, blijven daarbij als doelstelling onvermeld. De Leaderaanpak gaat veelal gepaard met behoorlijke proceskosten, voordat een project daadwerkelijk van de grond komt. Indien het in een projectsubsidietoekenning genoemde concrete eindresultaat uiteindelijk niet wordt gerealiseerd, om welke reden dan ook, zijn er al wel (veel) kosten gemaakt, die dan niet vergoed kunnen worden. Zorgvuldige formulering van de subsidietoekenning is, zeker in geval van Leaderprojecten, van groot belang. Er is hierover begin 2013 opheldering gevraagd aan de EU-Landendesk.

De uitvoering van het POP2 is vertraagd door de economische crisis die in 2008 werd ingeluid. Hierdoor zijn investeringen in het landelijk gebied achtergebleven. De vertraging is mede veroorzaakt door de bezuinigingen op de overheidsuitgaven, waaronder de opheffing van het Investeringsbudget Landelijk Gebied. Het wijzigen van beleidsafspraken heeft tot onzekerheid en vertragingen geleid bij de uitvoering van het POP2.

In 2013 is veel aandacht uitgegaan naar de voorbereiding op de volgende programmaperiode (2014-2020). Daarbij zijn lessen uit de huidige periode, onder meer op het gebied van de dataverzameling en -registratie, in praktijk gebracht. Het streven blijft gericht op het optimaal gebruiken van reeds binnen Nederland bestaande systemen boven het ontwikkelen van nieuwe systemen.

---

4 Bijzondere aspecten

4.1 Introductie

Dit hoofdstuk is gewijd aan de volgende aspecten:

- De consistentie en coördinatiearrangementen van het POP2 met ander EU-beleid, andere prioriteiten en andere financiële instrumenten (paragraaf 4.2).
- De benutting van de technische ondersteuning (paragraaf 4.3)
- Het functioneren van het nationaal plattelandsnetwerk (paragraaf 4.4)

4.2 Consistentie en coördinatie-arrangementen

Op verschillende manieren is gewaarborgd dat het POP wordt ingezet voor de algemene prioriteiten van het EU-beleid. De herziening van de Strategische Richtsnoeren en de aanvullende financiële middelen vanwege de Health Check en het Economisch Herstelplan hebben in 2009 aanleiding gegeven om de Nationale Plattelandsstrategie en het Programmadocument POP Nederland aan te passen.

Om te voorkomen dat POP2 in conflict komt met ander EU-beleid en ondoelmatig met de middelen wordt omgegaan, zijn bij de opzet van het programma diverse voorzieningen getroffen:

- De communautaire voorschriften op het gebied van mededinging, de plaatsing van overheidsopdrachten, milieubescherming en -verbetering, de bevordering van de gelijkheid van mannen en vrouwen en non-discriminatie worden in acht genomen.
- POP2 overlapt op een aantal gebieden met ander EU-beleid. Er zijn maatregelen getroffen om te voorkomen dat de ondernemers twee keer voor dezelfde activiteit worden beloond.
- Bij de afbakening tussen POP2 en Structuurfondsen wordt gewaarborgd dat dubbele financiering van eenzelfde project uitgesloten is. De betreffende beheersautoriteiten zijn ervoor verantwoordelijk om maatregelen te nemen die dubbelfinanciering uitsluiten. Zij hebben hiervoor een concrete procedure ontwikkeld.
- POP2 heeft raakvlakken met het Europees Visserij Fonds (EVF) op het gebied van aquacultuur. Projecten en activiteiten die omschakeling van landbouw naar aquacultuur steunen, vallen niet onder POP2, maar onder het EVF. Voor de sportvisserij stelt Nederland géén gelden vanuit het EVF beschikbaar. Sportvisserij kan wel vanuit het POP ondersteund worden, bijvoorbeeld als het gaat om verbredingsactiviteiten. Er kan overlap ontstaan tussen lokale groepen in het EVF (As 4) en LEADER Groepen in POP2 (As 4). Wanneer een plaatselijke groep onder de LEADER-as geheel of gedeeltelijk samenvalt met een visserijgebied, moet de afbakening tussen beide in het ontwikkelingsplan uitgewerkt worden.
- Volgens de verordening van Life+ kunnen maatregelen die vanuit een ander Europees fonds worden gesteund, niet ook een beroep kunnen doen op Life+. Deze regeling wordt gehandhaafd. Cofinanciering van Life+ is vooral bestemd voor kleinschalige investeringen in Natura 2000-gebieden, zoals bepaalde herstelmaatregelen. Beheermaatregelen voor Natura 2000-gebieden door boeren en andere grondeigenaren komen vanuit POP2 in aanmerking voor cofinanciering.

De organisatie van de uitvoering van het POP is complex door de betrokkenheid van een groot aantal regelingseigenaren. De gekozen taakverdeling sluit niet naadloos aan bij de taakverdeling voor ander EU-beleid, andere prioriteiten en andere financiële instrumenten. Een scherpere keuze in de verantwoordelijkheidsverdeling, zoals voorgeschreven in het partnerschapscontract, zal de onderlinge consistentie en samenhang versterken.

4.3 Technische ondersteuning

In de implementatie en uitvoering van POP2 heeft het Regiebureau POP een spilfunctie. Zo ondersteunt het Regiebureau het Rijk en de provincies bij de uitvoerende taken. Daarnaast voert het Regiebureau het secretariaat van het Comité van Toezicht POP Nederland (CvT), met de beheersautoriteit als voorzitter (de staatssecretaris van Economische Zaken). Het Regiebureau is nationaal gefinancierd. De meeste activiteiten van het Regiebureau zoals op het gebied van communicatie en monitoring en evaluatie zijn gefinancierd uit Technische Bijstand.

Het Regiebureau communiceert met de Europese Commissie over de voortgang van het programma en dient voorstellen in voor aanpassingen aan POP2 (notificaties en wijzigingen). Het Regiebureau POP laat zich tweemaal per jaar door de regelingseigenaren (Rijk en provincies) informeren over de voortgang, zowel financieel als qua output, van de uitvoering van het programma. Naar aanleiding van gesignaleerde knelpunten vindt aanpassing en bijsturing plaats.

Het Regiebureau fungeert op nationaal niveau ook als helpdesk en faciliteert in het kader van de programmabegeleiding een aantal overlegstructuren: het Twaalf Provinciën Overleg (TPO), het Begeleidingsteam POP (B-team) met vertegenwoordigers van (beleids)directies van het ministerie van EZ, provincies, Betaalorgaan RVO, en het POP-coördinatieoverleg van EZ.

Uit het budget voor technische bijstand wordt de ondersteuning van het Nationaal Plattelandsnetwerk bekostigd. Voor het Plattelandsnetwerk is voor de totale programmaperiode een bedrag van 2 miljoen euro aan EU-middelen gereserveerd. Dit is aangevuld met nationale middelen.

4.4 Functioneren van het Nationale Plattelandsnetwerk

De combinatie ETC Adviesgroep Nederland; CLM Onderzoek en Advies; Communicatiebureau de Lynx; Aequator Groen en Ruimte; en Movisie heeft het Netwerkteam voor POP 2 geleverd. Dit team had een verbindingsfunctie, ondersteunde gebiedsgroepen en stimuleerde het opzetten van integrale en innovatieve plannen. De beleidsmatige aansturing van het Netwerkteam viel onder verantwoordelijkheid van vertegenwoordigers van het Ministerie van EZ en de provincies. Daartoe was een opdrachtgeversoverleg ingesteld, waarin het Ministerie van EZ, de provincies en het Netwerkteam waren vertegenwoordigd. Het Regiebureau POP vertegenwoordigde de opdrachtgever en bekleedde het voorzitterschap.

Besloten is dat het netwerk voor de volgende programmaperiode dichterbij de uitvoerders van de regelingen rond POP3 zal komen te staan: het rijk en de provincies. Het nieuwe netwerk zal binnen de overheidsorganisatie, en wel als onderdeel van het Regiebureau POP, gaan functioneren. De vormgeving is belegd bij een werkgroep in het kader van het project implementatie POP3, waarin Rijk, provincies en Regiebureau POP vertegenwoordigd zijn.

Om de kennis en ervaring die in de periode POP2 met het Netwerk is opgedaan zo goed mogelijk te behouden en beschikbaar te maken voor alle betrokkenen, heeft het Netwerkteam alle tijdens de looptijd van de opdracht verzamelde informatie in een overdrachtdossier gebundeld. Dit dossier heeft de vorm van een website, zodat de informatie met behulp van een zoekfunctie en links goed ontsloten kan worden. Het overdrachtdossier is eind 2013 publiek beschikbaar gesteld via de website van het netwerk: <http://www.netwerkplatteland.nl/overdrachtdossier/>.

Het overdrachtdossier bevat ook een zelfevaluatie van het Netwerkteam. Verder is een zg. social network analysis (SNA) opgenomen waarmee het Netwerk Platteland in beeld gebracht is. Met die SNA is een techniek gevonden, die het mogelijk maakt om de ontwikkelingen in het Netwerk te volgen. Ook is het onderscheid tussen het Netwerk en het (ondersteunende) netwerkteam verduidelijkt. Om de overgang naar de nieuwe programmaperiode zo soepel mogelijk te laten verlopen, is eind 2013 aan het Netwerkteam een aanvullende opdracht verstrekt om de website www.netwerkplatteland.nl operationeel te houden.

Referenties

- Boonstra, F.G., L.A.E. Vullings, C. Kwakernaak, R.J. Fontein, W. Kuindersma, C.M. Goossen, M.E. Sanders, E.A. van der Griff, D.A. Kamphorst, G.W.W. Wamelink (2012). Terugblik op het ILG. Kwalitatieve evaluatie van het Investeringsbudget Landelijk Gebied. Wageningen, Alterra-rapport 2371. 94 blz.
- Elbersen, B. en M. van Eupen (2008). Landbouwgrond met hoge natuurwaarde in Nederland op de kaart. Alterra-rapport 1542.
- Ministerie van EZ (2013). Nederlandse Plattelands Strategie 2007-2013. November 2013. Versie aangepast aan HC, resultaten MTE en verdere ontwikkelingen
- Regiebureau POP (2013). Jaarverslag over de uitvoering 2012 Plattelandsontwikkelingsprogramma 2007-2013; Utrecht
- Regiebureau POP (2014). Jaarverslag over de uitvoering 2013 Plattelandsontwikkelingsprogramma 2007-2013; Utrecht
- Plattelandsontwikkelingsprogramma 2007-2013 (POP2) voor Nederland; Den Haag, versie 14.0, 21 januari 2014 (Opgesteld onder verantwoordelijkheid van: Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit/ Ministerie van Economische Zaken, Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu + Ministerie van Verkeer en Waterstaat /Ministerie van Infrastructuur en Milieu, en Provincies)
- <http://www.netwerkplatteland.nl/>

Bijlage 1 Vereisten voor het Samenvattend Verslag 2014

De Guidance Note voor het Samenvattend Verslag 2014 benadrukt dat de focus wordt gelegd op de belangrijkste ontwikkelingen sinds het Samenvattend Verslag 2012.

'The strategic monitoring report should be a short document based on a summary of the previous years' APRs (i.e. those covering 2007-2013) and contain the following elements:

1. Description of the progress made containing section on:
  - The financial progress of the NSP. This information consolidated at national level by rural development axis, by measure and by year of expenditure, will be made available by the Commission services by 31 July 2014, based on the financial information recorded in the IT systems SFC2007 and RDIS.
  - The feedback from programme implementation using aggregated indicators from programme(s) to National Strategy level and from the ongoing evaluation activities for each programme. To this end, the report should include a table which contains the indicators included in the National Strategy, showing the baseline situation (if possible in 2006), the quantified target and the latest available 'progress indicator' (value of the indicator between baseline and target). As regards targets, it should be noted that this strategic monitoring report (covering the outputs/result/impact indicators) should refer to the targets as completed/updated in the latest RDP approved. As far as MS with regional programming are concerned, financial data and indicators should be aggregated at national level.
  - A qualitative description of the progress made over the years 2012 and 2013 based on the financial implementation and the indicators as indicated above, with respect to the strategy chosen, and against the thematic and territorial priorities under each axis. In doing so, MS should identify the problems/barriers encountered which have limited implementation, explain the reasons behind them and, where relevant, identify lessons learnt. In that context, MSs may highlight initiatives taken for simplification or identify opportunities for simplification. Where the objectives and priorities set out in the NSP have not been met or have been modified, a justification should be given.

2. A chapter with a focus on the latest developments occurred summarising the functioning of the consistency and coordination arrangements with other EU policies, priorities and financial instruments, the use of technical assistance and the functioning of the National Rural Network.'

Bron: Guidance note strategic monitoring report 2014. European Commission, Directorate-General for agriculture and rural development, Directorate H. Horizontal aspects of rural development.

Bijlage 2 Realisatie gemeenschappelijke impact indicatoren

Indicator	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Doel 2013
1. Economische groei (toegevoegde waarde)									a)
Economische ontwikkeling primaire sector (bruto toegevoegde waarde (mln €))	9.808	9.738	8.837	7.898	9.367	8.743	9.072	8.892	
Doelwaarde volgens trendmatige groei		10.004	10.204	10.408	10.616	10.829	11.045	11.266	Duurzame economische groei (2%/jaar)
Vershil		-266	-1.367	-2.510	-1.249	-2.086	-1.973	-2.374	
Economische ontwikkeling voedingsmiddelen-industrie (idem)	12.151	13.106	12.916	13.546	13.723	14.527	14.966		
Doelwaarde volgens trendmatige groei		12.394	12.642	12.895	13.153	13.416	13.684		
Vershil		712	274	651	570	1.111	1.282		
Economische ontwikkeling secundaire en tertiaire sectoren (idem)	469.204	497.912	519.402	502.954	514.753	527.875	528.965	530.803	
Doelwaarde volgens trendmatige groei		478.588	488.160	497.923	507.881	518.039	528.400	538.968	
Vershil		19.324	31.242	5.031	6.872	9.836	565	-8.165	
2. Scheppen van werkgelegenheid (netto toegevoegde FTE's)									a)
Werkgelegenheid primaire sector (in duizenden personen)	240	237	233	228	226	225	216	220	
Doelwaarde volgens trendmatige groei		245	250	255	260	265	271	276	Trendmatige raming: groei van 2%/jaar
Vershil		-8	-17	-27	-34	-40	-54	-56	
Werkgelegenheidvoedingsmiddelen-sector (idem)	139	137	137	138	137	135	136		
trendmatige groei		142	145	147	150	153	156	160	
Vershil		-5	-8	-9	-14	-18	-20		
Werkgelegenheid secundaire en tertiaire sector (idem)	8.152	8.369	8.500	8.443	8.411	8.474	8.466	8.372	
Doelwaarde volgens trendmatige groei		8.315	8.481	8.650	8.823	9.000	9.180	9.364	
Vershil		54	19	-208	-412	-526	-714	-992	
3. Arbeids-productiviteit (verandering in bruto toegevoegde waarde per FTE)									
Landbouw (bruto toegevoegde waarde per 'annual work unit' in duizenden €)	59,7	59,5	53,7	48,4	55,2	52,7	56,3	55,4	

Indicator	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Doel 2013
Doelwaarde volgens trendmatige groei		61	62	63	65	66	67	69	CPB raamt een productiviteitsgroei van 1,5% per jaar voor de gehele economie; specifiek voor de marktsector 2%
	Verschil	-1	-8	-15	-9	-13	-11	-13	
Voedingsmiddelen-industrie (bruto toegevoegde waarde per werknemer in duizenden €)	87,5	95,6	94,3	98,1	100,5	107,5	110,0		
Doelwaarde volgens trendmatige groei		89	91	93	95	97	99	100	
	Verschil	6	3	5	6	11	11		
Bosbouw (bruto toegevoegde waarde per werknemer in duizenden €)	25,6	25,3	31,1	29,4	geen update				
Doelwaarde volgens trendmatige groei		26	27	27	28	28	29	29	
	Verschil	-1	4	2					
4. Keren achteruitgang biodiversiteit									Achteruitgang biodiversiteit per 2010 tot staan brengen, zodat de index op hetzelfde niveau blijft.
Populatie van boerenlandvogels (indexcijfer; 2000=100)*	82	75	77	73	74	75	77		Index is aangepast
Streefwaarde				waarde 2010	waarde 2010	waarde 2010			
	Verschil	-6,7	1,7	-3,7	0,8	0,8			
Bron: www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl1183-Aantallen-weidevogels.html?i=4-27									
5. Behoud land- en bosbouw met hoge natuurwaarde (veranderingen in land- en bosbouwgebieden met hoge natuurwaarden)									Landbouwgrond en bos met hoge natuurwaarde handhaven op 2% totale oppervlakte landbouwgrond (UAA).
Landbouwgrond met hoge natuurwaarde (% percentage van totale oppervlakte landbouwgrond)									Alterra heeft in 2008 aandelen van 15-20% genoteerd. Recente cijfers zijn niet beschikbaar.
Streefwaarde	2	2	2	2	2	2			
6. Verbetering waterkwaliteit (verandering bruto nutriëntbalans)									Verdergaande verbetering waterkwaliteit (Nitraatrichtlijn)
Stikstofoverschot (kg/ha)	143	128	120	115	115	110	113		
Streefwaarde	-	-	-	-	-	-			
7. Bijdrage bestrijding klimaatverandering (toename productie duurzame energie)									De landbouw, tuinbouw en bos- en houtsector zullen in 2020 circa 200 PJ duurzame energie per jaar uit biomassa produceren

Indicator	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Doel 2013
Productie hernieuwbare energie van agrarische oorsprong (KToe)	906	959	1.077	1.333	1.474	1.607	2.187		
Streefwaarde	-	-	-	-	-	-	-		
Productie hernieuwbare energie van bos oorsprong (KToe)	859	862	961	1.014	1.083	995	1.095		
Streefwaarde	-	-	-	-	-	-	-		

Voor economische groei, werkgelegenheid en arbeidsproductiviteit worden geen streefwaarden gehanteerd, maar trendmatige ramingen en prognoses. Het regeerakkoord van begin 2007 gaat uit van 2% economische groei. Bron: POP2 (versie feb. 2010).

on: Regiebureau POP; bewerking LEI.

Bijlage 3 Monitoring en evaluatie

Nationale Plattelands Strategie

Hieronder volgt een beknopt overzicht van activiteiten in het kader van de monitoring en evaluatie.

Rapportage/studie	Frequentie/tijd	Betrokken partijen
Jaarverslag over de uitvoering POP	Jaarlijks, uiterlijk op 30 juni	Regiebureau POP, RVO (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland), De 12 provincies, Ministerie van EZ, LEI Wageningen UR
Ex Post Evaluatie POP1	Uiterlijke datum indiening: 31-12-2008	Regiebureau POP, LEI Wageningen UR, Begeleidingsgroep en Klankbordgroep met Ministerie van LNV, provincies, Betaalorgaan DLG en Dienst Regelingen
Mid Term Evaluatie	1x per programmaperiode; Uiterlijke datum indiening: 31-12-2010	Regiebureau POP, Consortium van Ecorys en Witteveen + Bos, Begeleidingsgroep met Ministerie van EL&I, provincies, Betaalorgaan DLG, Dienst Regelingen
Strategische monitoringsrapportage: Samenvattend Verslag	Elke twee jaar, voor het eerst in 2010.	Regiebureau POP, LEI Wageningen UR
Evaluatie subsidieregelingen RLS (Regeling LNV Subsidies)	Jaarlijks	Ministerie van EZ, diverse onderzoeksbureaus, afhankelijk van gunning
Aanvullende studies naar POP2-gerelateerde onderwerpen	Verschildt per studie	Ministerie van EZ, externe onderzoeksbureaus
Ex Ante Evaluatie POP3	Aanbesteding in 2013; Uitvoering in 2013/2014	Regiebureau POP, Begeleidingsgroep met ministerie van EZ, provincies, RVO, externe evaluator
Ex Post Evaluatie POP2	Aanbesteding in 2015; Uitvoering in 2016.	Regiebureau POP, Begeleidingsgroep met ministerie van EZ, de provincies, RVO, externe evaluator

Bron: Regiebureau POP.

LEI Wageningen UR
Postbus 29703
2502 LS Den Haag
T 070 335 83 30
E publicatie.lei@wur.nl
www.wageningenUR.nl/lei

NOTA
LEI 14-116

LEI Wageningen UR is een onafhankelijk, internationaal toonaangevend, sociaaleconomisch onderzoeksinstituut. De unieke data, modellen en kennis van het LEI bieden opdrachtgevers op vernieuwende wijze inzichten en integrale adviezen bij beleid en besluitvorming, en dragen uiteindelijk bij aan een duurzamere wereld. Het LEI maakt deel uit van Wageningen UR (University & Research centre). Daarbinnen vormt het samen met het Departement Maatschappijwetenschappen van Wageningen University en het Wageningen UR Centre for Development Innovation de Social Sciences Group.

De missie van Wageningen UR (University & Research centre) is 'To explore the potential of nature to improve the quality of life'. Binnen Wageningen UR bundelen 9 gespecialiseerde onderzoeksinstituten van stichting DLO en Wageningen University hun krachten om bij te dragen aan de oplossing van belangrijke vragen in het domein van gezonde voeding en leefomgeving. Met ongeveer 30 vestigingen, 6.500 medewerkers en 10.000 studenten behoort Wageningen UR wereldwijd tot de aansprekende kennisinstellingen binnen haar domein. De integrale benadering van de vraagstukken en de samenwerking tussen verschillende disciplines vormen het hart van de unieke Wageningen aanpak.

To explore
the potential
of nature to
improve the
quality of life

LEI Wageningen UR
Postbus 29703
2502 LS Den Haag
E publicatie.lei@wur.nl
T +31 (0)70 335 83 30
www.wageningenUR.nl/lei

REPORT
LEI 14-116

LEI Wageningen UR is een onafhankelijk, internationaal toonaangevend, sociaaleconomisch onderzoeksinstituut. De unieke data, modellen en kennis van het LEI bieden opdrachtgevers op vernieuwende wijze inzichten en integrale adviezen bij beleid en besluitvorming, en dragen uiteindelijk bij aan een duurzamere wereld. Het LEI maakt deel uit van Wageningen UR (University & Research centre). Daarbinnen vormt het samen met het Departement Maatschappijwetenschappen van Wageningen University en het Wageningen UR Centre for Development Innovation van de Social Sciences Group.

De missie van Wageningen UR (University & Research centre) is 'To explore the potential of nature to improve the quality of life'. Binnen Wageningen UR bundelen 9 gespecialiseerde onderzoeksinstituten van stichting DLO en Wageningen University hun krachten om bij te dragen aan de oplossing van belangrijke vragen in het domein van gezonde voeding en leefomgeving. Met ongeveer 30 vestigingen, 6.500 medewerkers en 10.000 studenten behoort Wageningen UR wereldwijd tot de aansprekende kennisinstellingen binnen haar domein. De integrale benadering van de vraagstukken en de samenwerking tussen verschillende disciplines vormen het hart van de unieke Wageningen aanpak.
